

Asia: VN/23566/2021

Lausuntopyyntö mielenterveys- ja päihdepalveluja koskevan lainsäädännön uudistamisesta

Taustatiedot

Onko vastaaja:

Kunta

Mihin hyvinvointialueeseen vastaaja kuuluu (mikäli vastaaja on kunta tai kuntayhtymä tai hyvinvointialue):

Keski-Suomi

Vastaajatahon virallinen nimi:

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus Jyväskylän kaupunki

Vastauksen kirjanneen henkilön nimi ja mahdolliset yhteystiedot:

Merja Pihlajasaari sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus Jyväskylän kaupunki

Viranomaisille: mahdollisen lausuntovastauksen käsitelleen toimielimen nimi ja käsittelypäivämäärä:

-

1 Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteiset palvelut

1.1 Onko sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisiä palveluita koskevan pykälän (sosiaalihuoltolain 2 a §, terveydenhuoltolain 8 a §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

2 Sosiaalihuollon palvelut

2.1 Onko yhteisö- ja sosiaalihuollon yhteisiä palveluita koskevan pykälän (sosiaalihuoltolaki 7 a §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Tämä edellyttää erityisesti resurssien huomioimista palvelua järjestettäessä.

2.2 Onko mielenterveyden edistämistä koskevan pykälän (sosiaalihuoltolaki 7 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

Tämä edellyttää erityisesti rakenteiden ja resurssien huomioimista toimintaa ja palveluja järjestettäessä.

2.3 Onko päihdetyön palveluna annettavan päiväkeskustoiminnan ja tilapäisen majoituksen pykälän (sosiaalihuoltolaki 24 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

2.4 Ovatko sosiaalipäivystyksen ja terveydenhuollon yhteistyötä koskevaan pykälään (sosiaalihuoltolain 29 a §) ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Psykososiaalisen tuen johtovastuun on tarkoituksenmukaista siirtyä alueellisille sosiaali- ja kriisipäivystyksille. Johtovastuu tulee määritellä tarkemmin. Lisäksi käsitteenä tulee käyttää sosiaali- ja kriisipäivystystä eikä sosiaalipäivystystä.

2.5 Onko äkillisissä järkyttävissä tilanteissa annettavan psykososiaalisen tuen pykälän (sosiaalihuoltolaki 29 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Pykälän lisääminen lakiin on tarkoituksenmukaista. Psykososiaalisen tuen käsitteen määrittely jää epäselväksi lain valmistelutyössä. Lisäksi erittäin epäselvää on, mitä tarkoitetaan psykososiaalisella hoidolla. Kriisityö ei ole hoitotyötä vaan vakauttavaa ihmisen tukemista traumaattisen tilanteen jälkeen. Kriisityö aloitetaan välittömästi tapahtuman jälkeen ja se jatkuu prosessinomaisesti asiakkaan yksilöllinen tilanne huomioiden.

Psykososiaalinen tuki on aiemmin sosiaalihuoltolaissa sekä alueellisia sosiaali- ja kriisipäivystyksiä kehitettäessä määritelty kiireelliseksi sosiaalityöksi ja akuutiksi kriisityöksi. Valmistelutekstissä käsitteen käyttö on häilyvää eikä se määrity lainsäädännön luonnoksissakaan riittävällä tavalla. Useilla alueilla psykososiaalinen tuki (kiireellinen sosiaalityö ja akuutti kriisityö) tarjotaan yhdestä yksiköstä eli sosiaali- ja kriisipäivystyksistä. Palvelua on kehitetty sosiaalihuollon palveluna ja

dokumentoinnissa on noudatettu sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista annettua lainsäädäntöä. Yksiköissä toimii sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä, joilla on ammattitaito tehdä kriisityötä.

Koska kriisipäivystys ja akuutti kriisityö nähdään valmistelutyössä terveydenhuollon palveluna (terveydenhuoltolaki 50 b §), on riski siihen, että traumaattisen tilanteen jälkeen henkilö ei saa välitöntä apua eikä asiakas saa enää prosessinomaista kriisityötä yhdestä yksiköstä. Kun sosiaali- ja kriisipäivystys toteutetaan yhdestä yksiköstä, asiakas saa akuuttivaiheen avun ja prosessinomaisen kriisityön samasta yksiköstä eikä häntä tarvitse ohjata terveydenhuollon yksikköön. Tämä on asiakaslähtöinen tapa toteuttaa palvelua.

Asiakkaan ohjaus terveydenhuollon ammattihenkilön kanssa työskentelyyn on ajankohtaista, jos hänellä on psykoottista oireilua. Sitä ennen kriisityö pystytään toteuttamaan myös sosiaalihuollon ammattihenkilön toimesta. Valmistelutekstissä sosiaalihuollon ammattihenkilöiden mahdollisuutta toimia kriisityöntekijöinä ei ole riittävällä tavalla huomioitu. Nykyisessä palvelurakenteessa useilla alueilla kriisityötä toteuttavat myös sosiaalihuollon ammattihenkilöt, joilla on kriisityöhön osaamista. Nykyisissä sosiaali- ja kriisipäivystyksissä kriisityö toteutetaan moniammatillisesti.

2.6 Onko päihde- ja riippuvuustyön toteuttamisen pykälän (sosiaalihuoltolaki 33 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

2.7 Onko mielenterveystyön toteuttamisen pykälän (sosiaalihuoltolaki 33 c §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

2.8 Ovatko omatyöntekijän pykälään (sosiaalihuoltolaki 42 §) ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

2.9 Onko sosiaalihuoltolakiin ehdotettu sääntely mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta riittävä ja tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Sääntely ei ole riittävää. Asiakkaan tulee olla vahvemmin lähtökohtana ja palvelujen tulee toteutua integroituneita ja selkeinä kokonaisuuksina (vrt. Shl 1301/ 2014, 24§). Asiakastyön tulee toimia kokonaisvaltaisena sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyönä. Rahapeli mainita tulisi muuttaa laajemmin ymmärretyksi peliriippuvuusmaininnaksi.

2.10 Puuttuuko sosiaalihuoltolakiin ehdotetusta sääntelystä jotain keskeistä mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta?

Kyllä

Perutelut kyllä vastaukselle:

-

3 Terveydenhuollon palvelut

3.1 Onko mielenterveyden edistämistä koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 20 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Päihteettömyyden edistäminen ja haittojen vähentäminen tulisi näkyä vahvemmin.

3.2 Onko mielenterveyspalveluja koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 27 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Yhteistyön tulee näkyä vahvemmin.

3.3 Onko päihde- ja riippuvuuspalveluja koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 28 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Neuvonta ja ohjaus kohdat sekä riskikäyttö ja haitallinen päihteiden käyttö kohdat vaativat selkeyttämistä eli mitä niillä tarkoitetaan.

3.4 Onko opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoitoa opioidilääkkeillä koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 28 a §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Korvaushoitolääkkeiden antamismahdollisuus sosiaalihuollon laitoksessa tulee säilyttää. Korvaushoitoa ei toteuteta ainoastaan terveydenhuollosta, vaikka päävastuu terveydenhuollossa onkin.

3.5 Onko kiireellistä hoitoa koskevaan pykälään (terveydenhuoltolaki 50 §) ehdotettu lisäys tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Puuttuu haitallinen päihdekäyttö

3.6 Ovatko terveydenhuollon ja sosiaalipäivystyksen yhteistyötä koskevaan pykälään (terveydenhuoltolaki 50 a §) ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Psykososiaalisen tuen johtovastuun on tarkoituksenmukaista siirtyä alueellisille sosiaali- ja kriisipäivystyksille. Psykososiaalisen tuen johtovastuu tulee määritellä tarkemmin.

3.7 Onko äkillisissä järkyttävissä tilanteissa annettavan psykologisen tuen pykälän (terveydenhuoltolaki 50 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Jää epäselväksi, mitä tarkoitetaan psykologisella tuella psykososiaalisen tuen kokonaisuudessa. Käsitelmääritys on epäselvää.

Psykososiaalisen tuen määrittely eri tavalla sosiaali- ja terveydenhuoltolakeihin voi tuottaa haasteita palvelujen yhteensovittamiseen. Lain valmistelutekstissä akuutti kriisityö katsotaan terveydenhuollon palveluksi. Useilla alueilla palvelu toteutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden toimesta sosiaali- ja kriisipäivystyksissä sekä palvelu on sosiaalihuollon palvelua. Perusteltua on, että jatkossa sosiaali- ja kriisipäivystyksissä toimii sekä sosiaalihuollon että terveydenhuollon ammattihenkilöitä sulkematta pois sosiaalihuollon ammattihenkilön mahdollisuutta toteuttaa kriisityötä.

Pykälä tulisi kirjata niin, että psykososiaalinen tuki järjestetään sosiaalihuollon palveluna ja se on säädetty sosiaalihuoltolain 29 b §:ssä. Vaihtoehtoisesti pykälä tulisi kumota.

3.8 Onko sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymää hoitoa huumausainerikoksissa koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 78 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.9 Onko työnohjausta koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 78 c §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.10 Onko terveydenhuoltolakiin ehdotettu sääntely mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta riittävä ja tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.11 Puuttuuko terveydenhuoltolakiin ehdotetusta sääntelystä jotain keskeistä mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta?

Kyllä

Perustelut kyllä vastaukselle:

Puuttuu selviämishoito.

4 Mielenterveyslaki

4.1 Ovatko ohjausta ja valvontaa koskevaan pykälään (mielenterveyslaki 2 §) ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

4.2 Onko tahdosta riippumattoman hoidon järjestämistä koskevan pykälän (mielenterveyslaki 3 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

4.3 Onko opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoitoa koskevan pykälän (mielenterveyslaki 6 a §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

5 Päihdehuoltolaki

5.1 Onko mielestänne perusteltua, että mahdollisuus määrätä tahdosta riippumattomaan hoitoon väkivaltaperusteella poistettaisiin?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

6 Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista

6.1 Ovatko Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain 18 §:ään ehdotetut muutokset perusteltuja?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

Sosiaalipalvelun saaminen edellyttäisi diagnoosia ("päihdehäiriö"), joka on terveydenhuollon diagnosoima. Sosiaalipalvelut eivät diagnoosia vaadi.

7 Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista

7.1 Ovatko ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista annetun lain 2 §:ään ehdotetut muutokset perusteltuja?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

8 Laki Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä

8.1 Ovatko Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä annetun lain 1 §:ään ehdotetut muutokset perusteltuja?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

9 Huumausainelaki

9.1 Ovatko huumausainelain 4 §:n 2 momenttiin ehdotetut muutokset perusteltuja?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

10 Laki Vankiterveydenhuollon yksiköstä

10.1 Onko Vankiterveydenhuollon yksiköstä annettuun lakiin ehdotettu uusi 16 a § perusteltu?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

11 Siviilipalveluslaki

11.1 Ovatko siviilipalveluslain 93 §:ään ehdotetut muutokset perusteltuja?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

12 Laki henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa

12.1 Ovatko henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annetun lain 35 §:ään ehdotetut muutokset perusteltuja?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

13 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

13.1 Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

14 Vaikutusten arviointia, toimeenpanoa ja aikataulua koskevat kysymykset

14.1 Ovatko arviot esityksen kustannusvaikutuksista mielestänne realistiset?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Kokonaisvaltainen arviointi puuttuu.

14.2 Ovatko arviot lapsivaikutuksista mielestänne realistiset?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Lasten ja nuorten huomioiminen ja hoitoon/kuntoutukseen mukaan ottaminen aikuisten mielenterveys- ja päihdepalveluissa tulee näkyä monialaisena, sekä velvoittavana yhteistyönä. Nuorten päihdepsykiatrisen osaaminen perustason ja erityistason palveluihin välttämätöntä varmistaa. Nuorisopsykiatrisen ikärajakysymys: yhteneväiset ikäraajat kansallisesti ovat tarpeen. Ikärajaksi esitetään 13-22 -vuotta.

14.3 Ovatko arviot muista vaikutuksista mielestänne realistiset?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

14.4 Kommentit koskien ehdotusta lakimuutosten voimaantuloajasta 1.1.2023 ja muutosten toimeenpanoa?:

Valmistelu kunnassa on vielä kesken ja voimaantuloajaraja 1.1.2023 on hyvin haasteellista toteuttaa. Siirtymä aika tulisi olla 6-12kk.

15 Asetusluonnokset

15.1 Kommentit koskien ehdotusta valtioneuvoston asetukseksi mielenterveysasetuksen eräiden säännösten kumoamisesta?

-

15.2 Kommentit koskien ehdotusta valtioneuvoston asetukseksi päihdehuoltoasetuksen eräiden säännösten kumoamisesta?

-

15.3 Kommentit koskien ehdotusta sosiaali- ja terveysministeriön asetukseksi hyväksyttävästä hoidosta huumausainerikoksissa?

-

16 Mahdolliset muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen

16.1 Mahdolliset muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen:

Samanaikainen mielenterveyden ja päihdepalvelun mahdollisuus tulisi näkyä kaikissa kohdissa sekä palveluissa. Terveystuella ei pysty yksin vastaamaan päihdetyöstä, vaan työn on tapahduttava yhteistyönä. Mielenterveysongelma on riski syrjäytymiseen ja asunnottomuuteen ja näihin tarvitaan sosiaaliohjauksen palveluja. Lain tulkintaa soveltava ammattilainen kaipaa selkeämpiä rajauksia ja ohjeistuksia esimerkiksi lasten ja aikuisten palvelujen yhteensovittamisesta.

Psykososiaalisen tuen määrittely ei ole selkeä. Luonnoksen sivulla 113 on kirjoitettu seuraavasti: ”Psykososiaalinen tuki koostuu akuutista kriisityöstä ja kiireellisestä sosiaalityöstä, joista akuutti

kriisityö kuuluu terveydenhuollon tehtäviin ja kiireellinen sosiaalityö ja siihen liittyvä psykososiaalinen tuki sosiaalihuollon tehtäviin.” Määrittely ei tällä tavalla ole riittävän täsmällistä.

Myöhemmin luonnoksissa lakipykäliksi määritellään psykososiaalista tukea tarkemmin: 1. Sosiaalihuoltolaki 29 b §: ”Sosiaalihuollon psykososiaalisella tuella äkillisissä järkyttävissä tilanteissa tarkoitetaan sosiaalityönä ja sosiaaliohjauksena annettavaa välitöntä tukea yksilölle, perheelle ja yhteisölle sekä tuen yhteensovittamista., 2. Psykososiaalista tukea äkillisissä järkyttävissä tilanteissa toteutetaan sosiaalipäivystyksessä ja osana sosiaalihuollon muuta toimintaa.”, 3. Terveydenhuoltolaki 50 b §: ”Terveydenhuollon psykososiaalisella tuella äkillisissä järkyttävissä tilanteissa tarkoitetaan akuuttina kriisityönä annettavaa välitöntä tukea yksilölle, perheelle, yhteisölle sekä tuen yhteensovittamista., 4. Psykososiaalista tukea äkillisissä järkyttävissä tilanteissa toteutetaan kriisipäivystyksessä ja osana terveydenhuollon muuta toimintaa.”

Mahdollisesti palvelun järjestämistä selkeyttäisi, jos molemmissa yllä olevissa lakipykälissä olisi ollut yhdenmukainen määrittely sekä palvelu olisi määritelty toteutettavaksi sosiaali- ja kriisipäivystyksessä. Psykososiaalisen tuen pykälä terveydenhuoltolaista tulisi kumota tai kirjata niin, että psykososiaalisen tuen (kiireellinen sosiaalityö ja akuutti kriisityö) järjestämisestä säädetään sosiaalihuoltolaissa.

Pihlajasaari Merja
Jyväskylän kaupunki - Sosiaali- ja terveystoimet